

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 13 februari 1926 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fördelningen äkta makar emellan av avgiftspensioner enligt lagen om allmän pensionsförsäkring m. m.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft motionerna nr 138 i första kammaren av fröken *Hesselgren*, nr 139 i första kammaren av herrar *Schedin*, *Karl Andersson*, *Gabrielsson*, *Oscar Ericson* och *Henrik Andersson*, nr 184 i andra kammaren av herrar *Johanson* i Hallagården, *Gardell*, *Heiding*, *Olsson* i Högby, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Ovanmyra, *Olsson* i Golvvasta, *Ryberg*, *Westman* i Brobygård och *Eriksson* i Västbro samt nr 289 i andra kammaren av fruar *Östlund*, *Thüring*, *Vessman* och *Nordgren* med instämmande beträffande motionens syfte av fröken *Wellin*.

I de lika lydande motionerna nr 138 i första kammaren och nr 289 i andra kammaren har yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av lagen om allmän pensionsförsäkring att inom pensionsförsäkringen beräkningen av äkta makars tilläggsavgift grundades på hälften av makarnas gemensamma inkomst, att denna tilläggsavgift påfördes vardera maken med lika belopp samt att avgiftspensionen beräknades efter för män och kvinnor gemensamma grunder.

I de lika lydande motionerna nr 139 i första kammaren och nr 184 i andra kammaren har yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning angående fördelningen äkta makar emellan av dem tillkommande avgiftspensioner enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, så att den påförda pensionstilläggsavgiften på lämpligt sätt delades mellan man och hustru, och om framläggande för 1927 års riksdag av det förslag, som härav kunde föranledas.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för motionärernas yrkanden, tillåter sig utskottet att hänvisa till motionernas innehåll.

Till belysande av frågan vill utskottet först lämna en kortfattad redogörelse för de förslag, som tidigare framställts rörande spörsmålet om fördelningen mellan äkta makar av dem tillkommande avgiftspensioner. **Historik.**

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 9 saml. 2 avd. 4 häft. (Nr 4.)

*Yttranden
över ålder-
domsförsäk-
ringskom-
mittens för-
slag.*

I de yttranden, som avgåvos över ålderdomsförsäkringskommitténs förslag till lag om allmän pensionsförsäkring, framställdes från en del håll anmärkning mot förslaget, i vad det avsåg den ställning, som däri givits den gifta kvinnan. Det framhävdes sålunda bland annat, att det låga pensionsbeloppet för kvinnor, som vore hustrur till personer med större inkomster, än som medförde allenast grundavgift, vore en beaktansvärd olägenhet. Denna olägenhet borde kunna avhjälpas antingen därigenom, att pensionsavgiften höjdes för kvinnor, vilkas män hade en årsinkomst av 800 respektive 1,200 kronor eller därutöver, eller därigenom att pensionerna i dessa fall något sänktes, medan två makar samtidigt uppbure pension, för att åter höjas, när endera upphörde att vara pensionstagare, eller ock genom en kombination av dessa båda utvägar.

*1916 års
riksdag.*

Vid 1916 års riksdag framställdes i motion nr 102 i andra kammaren yrkande om utredning angående villkoren för och lämpligheten av sådan ändring i pensionsförsäkringslagen, att gift kvinna påfördes hälften av mannens pensionsavgift, i vad denna ginge utöver grundavgiften, och i motion nr 174 i samma kammare hemställdes bland annat om utredning, huruvida icke sådan ändring av de i 4 § av lagen om allmän pensionsförsäkring meddelade bestämmelser om avgiftspåföring borde vidtagas, att viss del av makarnas inkomst skulle anses belöpa å hustrun och läggas till grund för bestämmandet av hennes pensionsavgift.

Pensionsstyrelsen avgav yttrande i anledning av dessa motioner den 30 mars 1916 och hänvisade däri till erhållet uppdrag att verkställa utredning rörande möjligheten och lämpligheten av en omläggning av grunderna för pensionsavgifternas beräkning m. m.

Lagutskottet anförde i utlåtande nr 42, att då de av motionärerna påyrkade utredningarna enligt pensionsstyrelsens uttalade uppfattning fölle inom ramen av nyssnämnda uppdrag och styrelsen, såsom nämnt, själv betecknat dessa utredningar såsom önskvärda, vore enligt utskottets mening någon åtgärd från riksdagens sida i förevarande hänseende icke påkallad.

Motionerna blevo av riksdagen avslagna.

*Pensions-
styrelsens
skrivelse den
21 januari
1918.*

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 januari 1918 gjorde pensionsstyrelsen framställning om åtskilliga ändringar i pensionsförsäkringslagen. Därvid uttalade styrelsen, att en omläggning av grunderna för de gifta kvinnornas pensionsavgifter vore i hög grad påkallad, och anförde vidare i förevarande hänseende: "Enligt nuvarande bestämmelser tillhöra samtliga hustrur, som ej taxerats för egen inkomst av 500 kronor eller mera, den lägsta inkomstklassen. Deras avgiftspensioner bliva på grund härav helt obetydliga. Detta har ansetts orättvist och olämpligt samt givit anledning till mycket klander. En utbredd mening torde vara, att hustruns inkomst borde vid påföring av pensionsavgift beräknas till omkring hälften av makarnas inkomst. Om man än icke skulle anse lämpligt att sträcka sig så långt, torde dock en viss del av

mannens inkomst böra beräknas för hustrun. Dessutom torde böra vidtagas en del andra åtgärder i syfte, bland annat, att pensionsavgift, som skall erläggas för gift kvinna, må bliva ungefär lika stor som mannens pensionsavgift." Emellertid ansåg sig styrelsen icke böra i frågans dåvarande läge framlägga något förslag i ämnet.

I den skrivelse av den 23 februari 1921, vari pensionsstyrelsen framlade förslag till en del ändringar i pensionsförsäkringslagen, avseende bland annat höjning av pensionsavgifterna, berördes även frågan om de gifta kvinnornas pensioner. Styrelsen framhöll sålunda bland annat, att ändringsförslagen icke avhjälppte den ofta påpekade olägenheten, att de gifta kvinnornas och änkor avgiftspensioner i regel bleve av ringa betydelse. Men en tillfredsställande rättelse av detta missförhållande kunde ernås endast i samband med en väsentlig rubbning i grunderna för den nuvarande pensionsförsäkringen, och styrelsen ansåg sig därför nödsakad att låta tills vidare anstå med denna reform.

Pensionsstyrelsens skrivelse den 23 februari 1921.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 284, till 1921 års riksdag med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av lagen om allmän pensionsförsäkring m. m. hemställdes bland annat i motion nr 198 i första kammaren, att riksdagen måtte, med uttalande att förhöjning av folkpensioneringsavgifterna icke borde äga rum utan samtidig ändring i grunderna för deras beräkning därhän, att äkta makar finge erlägga lika avgift, avslå den kungl. propositionen.

1921 års riksdag.

I andra kammaren avgavs en lika lydande motion, nr 296.

Vidare yrkades, likaledes med anledning av propositionen, i motion nr 210 i första kammaren och nr 309 i andra kammaren, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om utredning, huru ökning av avgiftspensionerna måtte komma även gifta och f. d. gifta kvinnor tillgodo.

I skrivelse den 8 juni 1921, nr 287, angående förutnämnda proposition anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida icke en förbättring av gifta och förut gifta kvinnors avgiftspensionering kunde åstadkommas, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, var till utredningen kunde föranleda.

Genom beslut den 7 juli 1921 anbefalldes pensionsstyrelsen att verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen. I skrivelse den 8 juli 1922 hemställde emellertid styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte återkalla nämnda uppdrag och anbefalla kommittén för socialförsäkringens organisation att i samband med fullgörande av sitt uppdrag verkställa ifrågavarande utredning. I anledning härav återkallade Kungl. Maj:t genom beslut den 28 juli 1922 det styrelsen meddelade uppdraget och anbefalldes kommittén för socialförsäkringens organisation att i samband med fullgörande av de kommittén genom brev den 11 oktober 1920 och den 4 oktober 1921 anförtrödda uppdrag verkställa samma utredning.

Utredning i ämnet anbefalld av Kungl. Maj:t.

1924 års
riksdag.

Vid 1924 års riksdag väcktes åter motion i ämnet. I motion nr 68 i andra kammaren yrkades nämligen, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för att avgiftspensionen till äkta makar måtte tillkomma dem på sådant sätt, att mannen erhöle hälften och hustrun hälften därav.

Över motionen avgav pensionsstyrelsen yttrande och anförde därvid bl. a. följande:

Kommittén för socialförsäkringens organisation hade anbefallts verkställa den i riksdagens skrivelse av den 8 juni 1921 begärda utredning i samband med fullgörande av de kommittén i övrigt lämnade uppdrag. Dessa uppdrag avsågo i första hand utredning angående en mera enhetlig organisation av socialförsäkringen i dess helhet. En förutsättning för en ändamålsenlig dylik organisation anses emellertid vara, att frågan om en allmän sjukförsäkring i en eller annan form erhåller sin lösning. I nuvarande statsfinansiella läge är dock ovisst, när detta kan ske. Kommittén har därför anbefallts att tills vidare avbryta sitt arbete.

Pensionsstyrelsen anser emellertid frågan om kvinnornas avgiftspensioner vara av den vikt, att den bör lösas så snart som möjligt. Med hänsyn till det förändrade läge, som inträtt efter det styrelsen avlät sin skrivelse till Kungl. Maj:t av den 8 juli 1922, bör enligt styrelsens mening förevarande angelägenhet utan dröjsmål upptagas till närmare utredning enligt linjer, vilka, så långt möjligt, icke föregripa en eventuell framtida omorganisation av socialförsäkringen i dess helhet.

Då styrelsen sålunda har för avsikt att snarast upptaga till utredning den i motionen nr 68 avsedda frågan, synes icke förefinnas anledning, att motionen skulle behöva föranleda någon vidare åtgärd från riksdagens sida.

Andra lagutskottet hemställde i sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 18, om avslag å motionen och anförde till stöd härför följande: Då det i motionen berörda spörsmålet inom den närmaste tiden torde bliva föremål för utredning inom pensionsstyrelsen och med anledning av riksdagens skrivelse den 8 juni 1921 förslag i ämnet därefter från Kungl. Maj:ts sida torde kunna förväntas till riksdagen, ansåge utskottet motionen icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagens båda kamrar.

Statens be-
sparings-
kommittés
förslag 1925.

Förenämnda spörsmål har jämväl varit upptaget till övervägande av statens besparingskommitté i dess den 19 februari 1925 avgivna yttrande angående socialförsäkringens organisation. Kommittén anför i ämnet följande: Kommittén hade funnit sig böra föreslå en höjning av grundavgiften från 3 till 5 kronor, vilket torde något så när motsvara penningvärdets fall sedan år 1914. I övrigt föresloge kommittén en pensionsavgift, uppgående ungefär till 2 procent av årsinkomsten, dock med den begränsning att högsta avgiften skulle vara 80 kronor. Det tekniska systemet med olika avgifter för vissa bestämda inkomstklasser syntes lämpligen böra bibehållas. Kommittén hade tänkt sig, att för ifrågavarande syfte den avgiftspliktiga befolkningen skulle uppdelas i inkomstklasser (I—XI), därvid hänsyn särskilt tagits till möjligheten att söka avhjälpa de nu rådande missförhållandena i fråga om gifta

och förut gifta kvinnors avgiftspensionering. De gifta personerna hade fördelats efter makarnas sammanlagda inkomst. Enligt vad kommittén inhämtat hade pensionsstyrelsen haft under övervägande olika förslag till frågans lösning. Ett sätt, som pensionsstyrelsen funnit tilltalande, vore, att den påförda pensionsavgiften på lämpligt sätt delades mellan man och hustru. Utan en allmän höjning av pensionsavgifterna skulle emellertid enligt pensionsstyrelsens mening resultatet av en sådan anordning bliva otillfredsställande, emedan med nuvarande låga avgifter såväl mannen som hustrun skulle erhålla en allt för obetydlig avgiftspension. Pensionsstyrelsen, som utgått från nu gällande pensionsavgifter, hade därför tänkt sig, att avgiftspensionen å av man erlagda avgifter skulle beräknas efter samma procentsats, som stadgades för kvinna. På detta sätt skulle männens pension reduceras med i genomsnitt 20 procent och vad som därigenom intjänades skulle användas för att bereda änkor och frånskilda hustrur högre avgiftspension på så sätt, att en hustru, som vid mannens frånfälle vore eller sedermera bleve invalid eller uppnått 67 års ålder, utöver sin egen pension skulle erhålla en änkepension, som skulle komma att uppgå till 50 å 55 procent av den avgiftspension, hennes man på grund av erlagda avgifter skulle erhållit vid invaliditet eller fyllda 67 år. Frånskild hustru skulle vid invaliditet eller 67 års ålder erhålla samma förmåner efter den senaste mannens frånfälle. Då kommittén nu föreslog väsentligt höjda pensionsavgifter, ansåge kommittén det lämpligare att välja det först antydda sättet med en uppdelning av avgifterna på mannen och hustrun. Kommittén, som utginge från en höjning av pensionsavgifterna till omkring 2 procent av inkomsten, dock högst 80 kronor, föreslog därför vissa i särskild tabell upptagna avgifter i olika inkomstklasser. För att äkta makars sammanlagda avgift skulle bliva ungefär densamma som för ogift person, vars inkomst vore lika med makarnas sammanlagda, vore det så anordnat, att av gifta personer, vilkas sammanlagda inkomst vore sådan, att den motsvarade inkomstklasserna I—V, vardera vid en höjning till en procent erlade en avgift, som i allmänhet motsvarade avgiften för närmast lägre inkomstklass och vid en höjning till 2 procent beräknades så, att den med 5 kronor minskade totalavgiften per person, som framkomme vid en höjning till en procent, fördubblades, under det en avgift av 5 kronor per person (grundavgiften) förbleve oförändrad. I den lägsta inkomstklassen torde det nämligen vara olämpligt att höja avgiften över 5 kronor per person. Antalet gifta personer i denna klass vore relativt litet. För gifta personer, vilkas sammanlagda inkomst vore sådan, att den motsvarade inkomstklasserna VI—XI, skulle vardera maken erlägga en avgift, som svarade mot en inkomstklass, som låge två klasser under den, till vilken den gemensamma inkomsten hänförde dem.

Över besparingskommitténs förslag hava yttranden avgivits av vissa myndigheter och sammanslutningar m. fl.

*Yttranden
över besparingskommitténs förslag.*

Pensionsstyrelsen har sålunda i skrivelse den 20 juni 1925 i denna fråga anfört följande: Kommittén hade sökt lösa den viktiga frågan om en förbättring av gifta kvinnors och änkors avgiftspensionering genom att föreslå en uppdelning av pensionsavgifterna på man och hustru. En sådan anordning skulle innebära, att trots avgiftsförhöjningen avgifterna och sålunda pensionsförmånerna för gifta män skulle i vissa lägre avgiftsklasser något ned sättas i jämförelse med de nuvarande. Denna minskning torde dock i regel något utjämnas av de — i jämförelse med vad nu är fallet — högre pensionsavgifter, som vederbörande skulle komma att inbetala före sitt giftermål. Då båda makarna samtidigt hade pension, bleve naturligtvis ett eventuellt sådant förhållande utan betydelse. Om man emellertid skulle vilja träda inför en starkare förhöjning även av de gifta männens avgiftspensioner men samtidigt öka ankornas pensioner, måste man tänka sig en helt förändrad linje. Denna syntes böra gå i sådan riktning, att det nuvarande systemet för avgiftspåföringen, varvid makarnas hela inkomst lades till grund för mannens pensionsavgift — utom i det fall att hustrun hade egen särskilt taxerad inkomst — bibehölles och att en del av den avgift, som en man — gift eller ogift — erlade, användes att bestrida kostnaden för en ökad pensionering av änkor samt hustrur till invalida män. Lämpligen kunde här förfaras så, att männen för detta ändamål avstode så stor del av sina avgifter, att de för en krona av dem erlagda avgift erhöles samma pension för egen räkning som en kvinna vid samma ålder skulle tillgodoräknas. Härigenom skulle den ofta som en orättvisa påtalade — ehuru i sakernas egen natur bottnade — åtskillnaden mellan män och kvinnor i fråga om olika procentsatser på erlagda avgifter bortfalla. Dylik änkepension torde dock endast böra beräknas på de avgifter, en man erlagt före fyllda 45 år, då dels därefter erlagda avgifter bleve av ringa betydelse för det ifrågasatta ändamålet och dels det måhända icke vore skäligt att låta ogifta män över denna ålder erlägga avgifter, för vilka någon valuta i regel icke torde kunna förväntas. En annan anordning, som man alternativt kunde taga under övervägande för denna frågas lösning, vore, att, såsom förhållandet vore inom den tyska socialförsäkringen, gifta kvinnor icke erlade avgifter, varemot till änkor, så snart de blivit invalider, utginge en änkepension av exempelvis $\frac{6}{10}$ av den pension, som mannen vid sitt frånfälle uppbar eller varit berättigad uppbära, om han då varit invalid. Detta system medförde den olägenheten, att den till gift kvinna eventuellt utgående pensionen vid invaliditet eller 67 års ålder bleve, så länge mannen levde, mycket låg, då den endast komme att beräknas på de avgifter, som hon inbetalat före sitt giftermål, men bleve i gengäld härför så väl mannens pension som hennes änkepension så mycket högre. Ehuru de två senast omförmälda förslagen till frågans lösning otvivelaktigt vore förenade med vissa fördelar, hade pensionsstyrelsen dock ansett sig böra förorda kommitténs förslag såsom varande det mest enkla och naturliga.

Statens fattigvårdsinspektör har i yttrande, avgivet den 30 maj 1925, härom

anfört bl. a. följande: Vid en förändring av bestämmelserna om avgiftspensionen komme givetvis den ofta dryftade frågan om kvinnornas ställning inom pensionsförsäkringen upp till förnyat övervägande. I två avseenden vore kvinnornas ställning inom pensionsförsäkringen ogynnsam. Först och främst beräknades pensionen på avgifterna för kvinnorna efter en lägre procentsats än vad förhållandet vore för männen, varigenom kvinnornas avgiftspension vid erläggande av samma pensionsavgifter bleve lägre än männens. Detta förhållande borde ändras, så att full likställighet bleve rådande för alla pensionstagare. Och vidare vore de gifta kvinnorna för närvarande mycket ogynnsamt ställda inom pensionsförsäkringen, emedan de, såsom i regel icke ägande någon egen inkomst, endast erlade grundavgift och sålunda finge endast en obetydlig avgiftspension. Inom riksdagen hade många yrkanden gjorts om en förändring till förmån för de gifta kvinnorna. Kommittén hade även uppmärksammat denna fråga och framlagt tvenne alternativa förslag. Intet av dessa syntes emellertid fullt tillfredsställande, ehuru det som innebure, att avgiftspensionen för man beräknades efter samma procentsats, som nu vore stadgat för kvinna, samt att det belopp, som därigenom inbesparades, användes för att bereda änkor och frånskilda hustrur en högre avgiftspension än den, som deras egna avgifter berättigade dem till, syntes vara mest tillfredsställande. Det förefölle emellertid som denna fråga borde upptagas till särskilt övervägande i samband med den av riksdagen begärda undersökningen om skapande av en verklig änkepensionering.

Svenska fattigvårdsförbundet har i skrivelse den 23 maj 1925 anfört följande: I fråga om gift kvinns ställning hade kommittén valt mellan tvenne förslag, av vilka det ena, som kommittén gjort till sitt, innebure, att gift kvinna påfördes tilläggsavgift av samma storlek som hennes make, under det att nuvarande bestämmelser för beräkning av pensionen på avgifterna bibehölles, d. v. s. hustrun erhöle en väsentligt lägre pension än mannen. Förbundet hade redan i yttrande år 1913 framhållit, att detsamma funne sistnämnda bestämmelser olämpliga och emot vårt lands kvinnor orättvisa. De motiv, som då anfördes, funne förbundet alltjämt böra tillmätas avgörande betydelse. På grund härav kunde förbundet icke giva detta kommitténs förslag sin anslutning. Det andra förslag, som kommittén haft under prövning men förkastat, innebure, att avgiftspensionen för man beräknades efter samma procentsats, som nu vore stadgat för kvinna, samt att det belopp, som därigenom inbesparades, användes för att bereda änkor och frånskilda hustrur en högre avgiftspension än den, som deras egna avgifter berättigade dem till. Det hade beräknats, att på så sätt en änka eller frånskild hustru skulle kunna utöver sin egen avgiftspension erhålla en pension, uppgående till 50 à 55 procent av vad hennes man på grund av erlagda avgifter skulle erhållit vid invaliditet eller 67 års ålder. Det vore enligt förbundets mening av lika stor betydelse, att kravet på samma beräkningssgrunder för avgiftspensionen för de båda könen tillgodosåges som att de gifta kvinnornas ställning i pensionsförsäkringen

ordnades på ett tillfredsställande sätt. Då kommittén av ovan återgivna båda förslag valt det första, hade densamma tydligen icke lagt den vikt vid sistnämnda synpunkt, som densamma enligt förbundets åsikt måste tillmätas. Förbundet å sin sida hade av detta skäl funnit det senare förslaget vara att föredraga.

Fredrika Bremerförbundet m. fl. andra kvinnosammanslutningar hava i ytt-
rande den 9 juli 1925 framfört samma synpunkter som fröken Hesselgren och
fru Östlund m. fl. i nu förevarande motioner.

Utskottet vill slutligen i korthet redogöra för förarbetena till *gällande bestämmelser om olika grunder för beräkningen av mäns och kvinnors avgiftspensioner*.

I ålderdomsförsäkringskommitténs den 9 november 1912 avgivna betänkande
angående allmän pensionsförsäkring anfördes i sistnämnda fråga följande:

En viktig förutsättning för att kostnaderna för den av kommittén föreslagna försäkring skulle kunna hållas inom önskvärda gränser har varit, att vid beräkningarna nödig hänsyn tagits till kvinnornas ställning inom försäkringen. Kostnaderna för kvinnornas pensionering äro nämligen avsevärt större än för männens. Att så måste vara framgår redan av den betydande skillnaden i fråga om invaliditets- och dödlighetsförhållanden mellan de båda könen.

De här anförda omständigheterna giva otvetydigt vid handen, att kostnaderna för kvinnornas pensionering måste bli väsentligt större än för männen. Under sådana omständigheter har det synts kommittén nödvändigt, att, vid bestämmandet av pensionernas och pensionstilläggens belopp, tillmäta dem efter en något lägre måttstock för kvinnorna än för männen. Om — för att anföra ett blott teoretiskt exempel — en försäkring anordnades särskilt för män och en annan särskilt för kvinnor och sålunda kvinnorna inom en dylik kvinnoförsäkring själva finge bära hela kostnaden, så måste antingen deras bidrag avsevärt höjas eller ock de till dem utgående pensioner bli väsentligt mindre än vad i kommitténs förslag ifrågasatts.

Det må emellertid i detta sammanhang även erinras dels om det kända förhållandet, att för kvinnan i regel erfordras mindre för uppehållet än för mannen, dels ock därom, att invaliditetens inträdande i de flesta fall för en man betyder en ännu svårare rubbning i hans levnadsförhållanden än för en kvinna. En invalid man har oftast större svårighet att finna lämplig sysselsättning eller fristad hos anhöriga än vad fallet är med en kvinna i motsvarande belägenhet. Särskilt de kvinnor, vilka under sin hälsas dagar fyllt den även ur samhällelig synpunkt viktiga uppgiften såsom hustrur och mödrar eller i hemmet arbetande familjemedlemmar, skola sannolikt, när de bli invalider, i stor utsträckning beredas tillfälle att bo kvar hos sina barn — vilka modern i regel står närmare än fadern — eller hos andra anhöriga och trots invaliditeten vara till nytta eller hjälp i hemmet. Härigenom skall det i allmänhet visa sig, att den till kvinnorna utgående pensionen, ehuru något mindre till beloppet än männens, dock i minst samma grad som denna skall bereda det skydd den avser att giva. Därjämte förtjänar i detta sammanhang även påpekas, att invaliditeten hos mannen, där denne har familj, vanligen ännu svårare drabbar familjens existens än motsvarande belägenhet för kvinnan.

Vid framläggande av proposition i ämnet till 1913 års riksdag yttrade föredragande departementschefen följande:

*Departementschefen
1913.*

Vid fråga om en obligatorisk allmän försäkring i statsanstalt synes mig full anledning knappast föreligga att fastställa en på kön inriktad olikhet mellan de försäkrade, låt vara att den obestriddliga invaliditetsskillnaden mellan man och kvinna skulle i en enskild försäkringsanstalt betinga en sådan skillnad och att, om försäkringsriskerna uträknades individuellt, lägre pension skulle för samma avgift tillfalla kvinna mot man. Under hänvisning till de i de avgivna yttrandena riktade anmärkningarna mot kommitténs förslag i förevarande del måste även jag därför anse, att genomsnittsprocenten skäligen bör sättas lika för man och kvinna. Att emellertid sänka männens procent och höja kvinnans för att få likställigheten i förevarande avseende genomförd vore, i fråga om så små pensioner som de förevarande, icke lyckligt. En sänkning av männens ändock så knappa procent skulle göra avgiftspensionen än otillräckligare. Enda utvägen synes mig således vara att höja kvinnans pension till samma procent som mannens: 30 procent av de erlagda pensionsavgifternas sammanlagda belopp. Detta kan emellertid allenast ske genom ett årligt tillskott till fonden av statsmedel.

Det särskilda utskott, som för förberedande behandling förehade propositionen, yttrade i sitt utlåtande följande:

Särskilda utskottet 1913.

Det förslag till lösning av denna fråga, som i regeringspropositionen sålunda framställts, anser sig utskottet ej kunna biträda. Den där tillämpade metoden för höjning av kvinnornas avgiftspension till samma belopp som männens synes nämligen utskottet strida mot själva grundsatsen för dessa pensioners bestämmande. Skola dessa, såsom eljest av regeringsförslaget synes framgå och vilket utskottet även för sin del anser vara riktigt, utgå med belopp, som motsvara värdet av gjorda inbetalningar, så frångås denna princip uppenbarligen, när till kvinnornas pensionsavgifter av statsmedel tillskjutas belopp tillräckligt stora för att höja deras pensioner till samma storlek som männens. Statsbidraget, i den form för dess utgående, som eljest valts i den föreslagna pensioneringen, avser, såsom redan nämnts, att öka avgiftspensionerna för personer med ingen eller ringa egen inkomst upp till sådana belopp, att totalpensionen må fylla sitt syfte. Det statstillskott, som enligt vad nu antytts, skulle utgå till utfyllande av kvinnornas avgiftspensioner, medför sålunda ej blott ett avsteg från lagförslagets grundsats i förut berörda avseende utan innebär dessutom även en helt ny form för statsbidragets utgörande inom försäkringen.

I den skrivelse, som ingivits till utskottet från representanter för femton kvinnosammanslutningar, har mot det kungl. förslagets anordning i denna punkt anmärkts, att den icke byggts på "principen om full solidaritet mellan alla de försäkrade". Enligt dessa organisationers uttalande borde de försäkrade utan hänsyn till kön sammanföras i en enda riskklass och erhålla lika stora pensioner, beräknade på grundvalen av en gemensam procent. Herr Lindhagen har, i avslutning till denna skrivelse, i sin motion nr 318 hemställt om sådana ändringar i förslaget, varigenom "full rättvisa vederfares kvinnorna och socialförsäkringens grundtanke, solidariteten, helt och fullt tillämpas".

Såsom framgår av dessa framställningar, är således den lösning, som i regeringsförslaget givits åt kvinnornas krav på likställighet, även enligt kvinnornas egen mening otillfredsställande. Den lösning, som i stället av dem förordas, synes emellertid icke heller vara lämplig. Ett införande av en för män och kvinnor lika genomsnittsprocent för avgiftspensionens beräkning skulle i själva verket i prak-

tiken innebära en försämring ifråga om männens pensioner, som vore relativt större än den förbättring av kvinnornas pensioner, vilken svarade däremot.

De skäl, som föranledde kommittén att icke sammanföra män och kvinnor i en gemensam riskklass utan i stället bestämma avgiftspensionen till olika belopp för man och kvinna, synas utskottet, därest frågan ses ur försäkringsteknisk synpunkt, för övrigt i stort sett ofrånkomliga. Kvinnan blir, som känt är, dels tidigare invalid än mannen, dels ock lever hon längre som invalid. Till följd härav betalar kvinnan avgifter under kortare tid och således i genomsnitt till mindre sammanlagt belopp än mannen, men uppbär pension under längre tid än denne. Skillnaden mellan könen är i detta avseende så stor, att inom den privata livränteförsäkringen, där män och kvinnor, enligt vad allmänt är bekant, betala premier efter olika tabeller, årspremien för en avgiftspension enligt kommitténs mönster skulle bestämmas till en tredjedel högre belopp för kvinna än för man. Det är visserligen sant, att förslaget ej i övrigt gjort skillnad på de försäkrade, såsom efter civilstånd, yrken m. m., i vilka avseenden även skiljaktigheter beträffande dödlighets- och invaliditetsförhållanden göra sig gällande. Men härvid bör påpekas, att såväl ifråga om civilstånd som yrke gäller i allmänhet den regel, att därest invaliditet inträder tidigare, så är ock dödligheten större, vilka faktorer till stor del motväga varandras betydelse för pensionskostnaden. För kvinnorna verka däremot både invaliditetens tidigare inträdande och den längre livslängden tillsammans till väsentligt fördyrande av försäkringen. Att någon dylik åtskillnad icke, såsom i kvinnoföreningarnas skrivelse anføres, införts inom den tyska, franska eller engelska lönarbetarförsäkringen, torde böra ses i samband med andra i dessa försäkringar gällande bestämmelser. Så visar särskilt den tyska försäkringens exempel, att av de kvinnor, som i yngre år tillhöra försäkringen, efterhand två tredjedelar på grund av giftermål utträda ur densamma och icke erhålla någon pension. På detta sätt gör försäkringen således en betydande vinst, som mer än väl uppväger den belastning tillämpningen av samma beräkningsgrunder för de båda könen pensioner måste innebära.

Utskottet har sålunda funnit goda skäl tala för en återgång till ålderdomsförsäkringskommitténs ståndpunkt i denna fråga och föreslår därför, att avgiftsprocenten måtte för man och kvinna fastställas till det särskilda belopp, som hänför sig till det enligt försäkringstekniska grunder beräknade värdet av deras pensionsavgifter.

Riksdagens beslut fattades i överensstämmelse med utskottets förslag.

**Utskottets
yttrande.**

Spörsmålet om förbättring i gifta och förut gifta kvinnors avgiftspensionering är, såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, för närvarande under övervägande hos Kungl. Maj:t. I de i ämnet framlagda förslagen och de yttranden, som däröver avgivits, har den betydelsefulla frågan om ändrade grunder för fördelningen mellan äkta makar av dem tillkommande avgiftspensioner ägnats särskilt utförlig behandling. I samband därmed har även berörts den i motionerna I: 138 och II: 289 upptagna frågan om införande av samma procentsatser för män och kvinnor på avgifter, som erlagts för avgiftspension. Utskottet förutsätter sålunda, att riksdagen inom en snar framtid med anledning av proposition från Kungl. Maj:t kommer att erhålla tillfälle att taga ståndpunkt till samtliga de spörsmål, som behandlats i motionerna. Enligt utskottets mening föreligger därför icke anledning för riksdagen att nu upptaga de i motionerna väckta sakfrågorna till behandling.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att motionerna nr 138 i första kammaren och nr 289 i andra kammaren icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

B) att motionerna nr 139 i första kammaren och nr 184 i andra kammaren icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 februari 1926.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, von Sydow, von Koch, Sigfrid Hansson, greve Spens och Petrén*, fröken *Hesselgren* samt herr *Luterkort*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson i Kalmar*, Öberg, Hage, Magnusson i Skövde*, Ödström*, Johansson i Kälkebo, Holmström i Stockholm* och Pettersson i Hällbacken**.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation:

av fröken *Hesselgren*.
